

Наталія Коломийчук
викладач кафедри фінансів

ПРОБЛЕМАТИКА ТА РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СКЛАДІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.

Місцеві бюджети є найважливішою складовою фінансової основи місцевого самоврядування. Їхня роль у суспільстві полягає у тому, що саме завдяки місцевим бюджетам органи місцевого самоврядування можуть надавати громадянам послуги з урахуванням принципу територіального поділу. Якість цих послуг залежить від обсягів доходів місцевих бюджетів. Тому тільки збільшення доходів, розширення та оптимізація джерел є основною передумовою якісного виконання органами місцевого самоврядування функцій покладених Конституцією України і чинним законодавством, і, відповідно, забезпечення політичної та економічної стабільності, демократизації суспільного життя й зростання добробуту населення.

Соціально-економічні та політичні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють, зокрема, реформування бюджетних відносин. Проблеми забезпечення відповідних органів влади та населення достатніми фінансовими ресурсами набуває неабиякого теоретичного та практичного значення.

Питання, пов'язані з розробкою теоретичних і практичних засад наповнення місцевих бюджетів України, перебувають у центрі уваги науковців, працівників органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, фінансових органів, досліджуються у працях таких вчених економістів як В.Андрущенко, О.Кириленко, Н.Костіна, В.Кравченко, М.Кульчицький, В.Лагутін, І.Луніна, Ц.Огонь, В.Опарін, К.Павлюк, М.Романів, О.Романенко, С.Слухай, А.Соколовська, Л.Тарангул, В.Федосов, М.Чорний, І.Чугунов, В.Швець, С.Юрій та інші.

Важливою складовою бюджетної системи кожної унітарної країни є місцеві бюджети, де й зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів. Окрім того, що місцеві бюджети - найчисельніша ланка бюджетної

системи, вони також відіграють важливу роль у перерозподілі валового внутрішнього продукту. Не менш вагоме значення мають місцеві бюджети і в соціально-економічному розвитку території, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів культури, освіти, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації, також фінансуються видатки по упорядкуванню населених пунктів, різноманітні молодіжні програми; видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення.

Враховуючи те, що фінансові ресурси органів місцевого самоврядування обмежуються здебільшого доходами, які надходять до місцевих бюджетів, особливого значення набувають проблеми зміцнення їхньої дохідної бази, здійснення ефективного бюджетного регулювання, розвитку місцевого оподаткування .

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел, закріплених у встановленому порядку загальнодержавних податків і зборів та інших обов'язкових платежів, міжбюджетних трансфертів, регулюючих доходів, інших, не заборонених законодавством джерел.

Закріпленими доходами місцевих бюджетів є такі загальнодержавні податки та збори, як: плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності, податок на промисел, плата за землю, податок з власників транспортних та інших самохідних машин і механізмів тощо.

До власних джерел наповнення місцевих бюджетів відносяться доходи від комунального майна (частина прибутку комунальних платежів, кошти від приватизації комунального майна, орендна плата) і податкові доходи (місцеві податки і збори, доходи від надання послуг органами місцевого самоврядування (вивезення сміття, прибирання території)).

Регулюючими доходами згідно чинного законодавства є податок на додану вартість, податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, акцизний збір. До міжбюджетних трансфертів належать: дотація вирівнювання, субвенції, кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, інші дотації.

Актуальними на сьогоднішній день являються проблеми посилення ролі податкових надходжень у складі доходів місцевих бюджетів України.

Місцеві податки та збори входять до переліку власних надходжень органів місцевого самоврядування, повністю зараховуються у доходи місцевих бюджетів і є однією з складових вітчизняної системи оподаткування. Законодавче регулювання місцевого оподаткування розпочалося разом з прийняттям Декрету Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 року "Про місцеві податки та збори", що сприяло впорядкуванню справляння даних платежів, припиненню негативної практики запровадження непередбачених у чинному законодавстві податків, а також неухильному зростанню як абсолютних розмірів надходжень, так і відносних - питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів.

Аналіз стану надходжень місцевих податків і зборів свідчить, що найбільшу суму надходжень до місцевих бюджетів України упродовж 2004-2008 років було забезпечено за рахунок комунального податку - 54,5%. Цей податок є компенсацією за послуги, що надаються громадою для відтворення робочої сили.

На противагу комунальному податку зростає роль ринкового збору, надходження від якого зростали від 25,1% у 2004 році до 44,7% у 2007 році. Це дає підстави стверджувати, що ринковий збір цілком виправдовує свою доцільність, тим більше, що він відповідає світовим вимогам до системи місцевих податків і зборів, а саме: тягар цього збору безпосередньо лягає на місцевих жителів окремих територіальних громад, адже переважно вони купують і продають товари на місцевих ринках

Ще однією істотною статтею доходів, що забезпечувала у 2008 році до 9,8% надходжень до місцевих бюджетів України, є готельний збір.

Отже, найперспективнішими видами за обсягом надходжень та з погляду можливостей впровадження є комунальний податок, готельний та ринковий збори, збори за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі, збори за паркування автотранспорту.

Справляння більшості інших податків і зборів, особливо в сільській місцевості економічно не виправдані, через незначні обсяги їх надходжень.

У цілому, на динаміку та структуру надходжень впливає багато факторів. Насамперед це розміщення продуктивних сил, регіональна структура економіки, розвиток побутової інфраструктури населених пунктів, і, зокрема, курортних зон, а також - фінансовий стан підприємств. Крім того, обсяги надходжень місцевих податків і зборів характеризують зусилля місцевої влади спрямовані на створення необхідних умов для підприємництва, у тому числі, для торгівлі, а також діяльність місцевих податкових фінансових органів з мобілізації доходів. В Україні спостерігаються суттєві міжрегіональні відмінності податкових надходжень з розрахунку на одного жителя, максимальний та мінімальний показники відрізняються більше, ніж учетверо. Так, наприклад, максимальний рівень податкових надходжень на душу населення у 2007 році в Одеській області становив 201,9% від середнього по Україні, а мінімальний в Тернопільській - 49,4%.

У Київській області цей показник у 2007 році становив 100,4%, а в АР Крим - 101,5%. Поряд з цим за останніх 5 років максимальний рівень податкових надходжень спостерігався у Полтавській області (вищий удвічі, ніж у середньому по областях України), мінімальний – у Тернопільській області (менше 50% від середнього рівня).

Як правило, низький рівень регіональних податкових надходжень у розрахунку на душу населення прямо пов'язаний з низьким обсягом інвестицій (у тому числі прямих іноземних), а також з високим (вищим, ніж у середньому по країні) рівнем безробіття, та з іншими факторами.

Так, станом на початок 2008 року за обсягом прямих іноземних інвестицій у розрахунку на душу населення регіони України відрізняються більш, як у 10 разів (від 27 доларів у Чернівецькій області до 286 доларів - у Київській області), а за обсягом інвестицій в основний капітал – майже у 4 рази (від 2,3 тис. грн. в Одеській області до 0,6 тис. грн. в Тернопільській обл.)

У цілому за 2007 рік, до місцевих бюджетів України надійшло 51 817,5 млн. грн.,[1] або 81% річного розрахункового показника Міністерства фінансів України, що на 16 500,9 млн. грн. (46,7%) більше, ніж за відповідний період попереднього року. При цьому обсяг загального фонду (без трансфертів) склав 21 980,1 млн. грн., або 78,9% річного розрахункового показника Міністерства фінансів України.

У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів бюджетоутворюючими податками і надалі залишаються:

- податок з доходів фізичних осіб (74,1%);
- плата за землю (10,3%)

У 2007 році місцевими бюджетами України отримано 16 282,6 млн. грн. податку з доходів фізичних осіб, що на 4 808 млн. грн.(41,9%) більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Надходження плати за землю зросли порівняно з попереднім роком на 14% по Україні. Найвищий рівень надходжень по м. Севастополю, Харківській обл., найнижчий рівень надходжень: по Запорізькій, Дніпропетровській областях. Одночасно до місцевих бюджетів України надійшло 473,1 млн. грн. місцевих податків і зборів, що на 31,4 млн. грн., більше, ніж попереднього року.

Досвід державотворення в ринкових економічних системах підтверджує, що міцне місцеве самоврядування неможливе без відповідного матеріального та фінансового підґрунтя. У багатьох зарубіжних країнах основу фінансової незалежності місцевих органів влади становлять місцеві податки, кількість яких досить значна; до складу місцевих належать податки, які в нас, зазвичай вважаються загальнодержавними (податок на прибуток підприємств, майнові податки, місцеві акцизи). Великий перелік місцевих податків і зборів, віднесені до них не лише дріб'язкові і другорядні, а й великі за обсягом надходження прями, непрямі і майнові податки перетворює місцеві податки і збори в одне з основних джерел доходів місцевих бюджетів розвинутих ринкових країн. З огляду на те, вітчизняна система місцевого оподаткування потребує реформування.

Суттєвими недоліками місцевого оподаткування в Україні є:

- невеликий перелік місцевих податків і зборів порівняно з іншими країнами;
- другорядність місцевих податків і зборів порівняно із загальнодержавними;
- невідповідність законодавчого забезпечення системи місцевих податків і зборів реаліям сьогодення;
- відсутність самостійних прав у органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території власних податків і зборів.

Отож, на сьогодні проблема реформування системи місцевих податків і зборів у вітчизняній практиці є надзвичайно гострою, адже вона зачіпає інтереси місцевих бюджетів та, що найголовніше, інтереси пересічних громадян.

Список використаних джерел:

1. www.minfin.go.ua